

NÛBIHAR AKADEMÎ

Kovara Akademîk a Xebatên Kurdî ya Navneteweyî
International Peer-reviewed Journal of Kurdish Studies

Biha 100 ₪ - The cost 100 ₪

Jimar/Issue 21 • Hezîran/June • 2024

Plansaziya Zimên di Xebatên Enstîtuya Kurdî ya Stenbolê de
ŞÛKRAN COŞKUN

Elîfname di Edebiyata Kurdî (Kurmancî) ya Klasîk de
NUMAN YURT

Mîrekiya Kêsanê
HANÎFÎ TAŞKIN

Literary Education and Wisdom Literature in Madrasa Curriculum
SERDAR ŞENGÛL

Qehwexane û Rewşenbîr: Tesîra Qehwexaneyên Kurdan ên Stenbolê
li ser Geşedana Neteweperwerîya Kurdî
ÖMER FIRAT BAVLÎ

DOSYA:

EDEBÎYATA SORANÎ DI SEDSALA XX'EM DA

Edîtorê Dosyayê: Hemin Omar Ahmad

انعكاس مضامين قلندری در اشعار صافی هیرانی

JIHAD SHUKRÎ RASHEED

زمان و ئەزمونی موفتی پینجۆینی (1881-1952) لەنێو رەهەندی رۆشنبیری

PAKHSAN SABIR HAMAD

**NÛBIHAR
AKADEMÎ**

Kovara Akademîk a Xebatên Kurdî ya Navneteweyî
International Peer-reviewed Journal of Kurdish Studies

Jimar/Issue 21 • Hezîran/June • 2024

Li Ser Navê Pak Ajansê Xwedyê Kovarê û Berpirsê Karên Nivîsê
On Behalf of Pak Agency the Owner of Journal and Responsible Editor
Pak Ajans Yayıncılık Ltd. Şti. adına Sahibi ve Yazışleri Müdürü
Süleyman Çevik

Berpirsê Karên Nivîsê / Responsible Editor
Hayrullah Acar / Prof. Dr, Mardin Artuklu University, Türkiye

Seredîtor / Editor in Chief
Abdurrahman Adak / Prof. Dr, Mardin Artuklu University, Türkiye

Çigirê Edîtorî / Assist. Editor
Şehmus Kurt / Dr., Mardin Artuklu University, Türkiye

Navnîşan/Address
Pak Ajans Yay. Tur. ve Dış Tic. Ltd. Şti.
Zeyrek Mah. Serdap Sk. No: 26/3 Fatih/İstanbul
Tel & Faks: 0212 519 00 09
www.nubiharakademi.com
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/nubihar>
E-mail: nubiharakademi@gmail.com

Yayın Sertifika No: 51437
Yayın Türü: Yerel Süreli Yayın.
ISSN: 2147-883X

Çap / Printed By
Meteksan Matbaacılık ve Teknik San. Tic. Aş.
Beytepe Köy Yolu No: 3 06800
Bilkent-Çankaya / Ankara
Matbaa Sertifika No: 46519

Kovara Nûbihar Akademîyê ji aliyê van îndeksan ve tê naskirin:
The Journal of Nûbihar Akademî is accepted by these indexes:

Nûbihar Akademî kovareke bihekem, akademîk û navneteweyî ye. Di demsalên bihar û payîzê de salê du caran tê weşandin. / Nûbihar Akademî is an international peer-reviewed academic journal. It is published biannually in spring and autumn.

Sereditor / Editor in Chief

Abdurrahman Adak / Prof. Dr., Mardin Artuklu University, Türkiye

Cigirê Edîtorî / Assist. Editor

Şehmus Kurt / Dr., Mardin Artuklu University, Türkiye

Lijneya Weşanê / Editorial Board

Tahirhan Aydın / Prof. Dr., Dicle University, Türkiye

Hayrullah Acar / Prof. Dr., Mardin Artuklu University, Türkiye

Metin Yüksel / Prof. Dr., Hacettepe University, Türkiye

Bakhtiar Sadjadi / Doç. Dr. Kurdistan University, Iran

İbrahim Bor / Doç. Dr., Hakkari University, Türkiye

Osman Aslanoğlu / Doç. Dr., Dicle University, Türkiye

Farangis Ghaderi / Dr., Exeter University, England

Esmail Shams / Dr., Allameh Tabataba'i University, Iran

Edîtorên Qadê / Field Editors**Ziman / Language**

Tahirhan Aydın / Prof. Dr., Dicle University, Türkiye

Nurettin Beltekin / Doç. Dr., Mardin Artuklu University, Türkiye

Songül Gündoğdu Yücel / Dr., Muş Alparslan University, Türkiye

Ayhan Yıldız / Dr., Mardin Artuklu University, Türkiye

Edebîyat / Literature

Ayhan Tek / Doç. Dr., Muş Alparslan University, Türkiye

Zülküf Ergün / Doç. Dr., Mardin Artuklu University, Türkiye

Ahmet Gemi / Doç. Dr., Dicle University, Türkiye

Kenan Subaşı / Doç. Dr., Mardin Artuklu University, Türkiye

Hemin Omar Ahmad / Dr., Soran University, Iraq

Zanistên Cîvaki / Social Sciences

Metin Yüksel / Prof. Dr., Hacettepe University, Türkiye

İbrahim Bor / Doç. Dr., Hakkari University, Türkiye

Shahab Vali / Dr., Mardin Artuklu University, Türkiye

Edîtorê Pirtûkan / Book Review Editor

M. Emin Purçak / Doç. Dr., Muş Alparslan University, Türkiye

Edîtorê Etîkê / Ethic Editor

Ayhan Tek / Doç. Dr., Muş Alparslan University, Türkiye

Edîtorê Mîzanpajê / Design Editor

Leyla Kaplan / Lecturer, Mardin Artuklu University, Türkiye

Edîtorê Malperê / Webpage Editor

Osman Aslanoğlu / Doç. Dr., Dicle University, Türkiye

Edîtorê Medyaya Cîvaki / Social Media Editor

Kenan Subaşı / Doç. Dr., Mardin Artuklu University, Türkiye

Edîtorê İndeksê / Index Editor

Şehmus Kurt / Dr., Mardin Artuklu University, Türkiye

**Edîtorên Ziman û Pêdaçûnê / Language and Redaction
Kurdî (Kurmançî) / Kurdish (Kurmanji)**

Zülküf Ergün / Doç. Dr., Mardin Artuklu University, Türkiye
Ayhan Yıldız / Dr., Mardin Artuklu University, Türkiye

Kurdî (Sorani) / Kurdish (Sorani)

Hemin Omar Ahmad / Dr., Soran University, Iraq

Kurdî (Zazakî) / Kurdish (Zazaki)

Nurettin Beltekin / Doç. Dr., Mardin Artuklu University, Türkiye

Kurdî (Gorani) / Kurdish (Gorani)

Esmail Shams / Dr., Allameh Tabataba'î University, Iran

Îngilîzî / English

Songül Gündoğdu Yücel / Dr., Muş Alparslan University, Türkiye

Tirkî / Turkish

M. Emin Purçak / Doç. Dr., Muş Alparslan University, Türkiye

Farsî / Persian

Shahab Vali / Dr., Mardin Artuklu University, Türkiye

Erebî / Arabic

Ahmet Gemi / Doç. Dr., Mardin Artuklu University, Türkiye

Lijneya Şêwrê / Advisory Board

Abbas Vali / Prof. Dr., Independent Researcher, England

Abdulahdi Timurtaş / Prof. Dr., Van Yüzüncü Yıl University, Türkiye

Abdullah Kıran / Prof. Dr., Muş Alparslan University, Türkiye

Abdulwahab Khalid Musa / Prof. Dr., Nawroz University, Iraq

Hamit Bozarslan / Prof. Dr., École des Hautes Études en Sciences Sociales, France

Jalile Jalil / Prof. Dr., The Institute for Kurdology, Wien, Austria

M. Edip Çağmar / Prof. Dr., Dicle University, Türkiye

M. Zahir Ertekin / Prof. Dr., Mardin Artuklu University, Türkiye

Martin Van Bruinessen / Prof. Dr., University Utrechtê, Holland

Mesut Yeğen / Prof. Dr., Independent Researcher, Türkiye

Michiel Leezenberg / Prof. Dr., Amsterdam University, Holland

Philip G. Kreyenbroek / Prof. Dr., Georg-August University, Germany

Salih Akın / Prof. Dr., Rouen University, France

NAVEROK / CONTENTS

JI EDÎTORÎ/EDITORIAL.....07-09

Gotara Lêkolînî / Researc Article

Plansaziya Zimên di Xebatên Enstîtuya Kurdî ya Stenbolê de
Language Planning in the Works of The Kurdish Institute of Istanbul
Şükran COŞKUN 11-33

Gotara Lêkolînî / Researc Article

Elifname di Edebiyata Kurdî (Kurmancî) ya Klasîk de
Alifname in Classical Kurdish (Kurmanji) Literature
Numan YURT 35-62

Gotara Lêkolînî / Researc Article

Mîrektiya Kêsanê
The Emirate of Kesan
Hanifi TAŞKIN 63-90

Gotara Lêkolînî / Researc Article

Literary Education and Wisdom Literature in Madrasa Curriculum
Perwerdeya Edebîyatê û Edebiyata Îrfanî di Mufredata Medreseyê de
Serdar ŞENGÛL 91-102

Gotara Lêkolînî / Researc Article

Qehwexane û Rewşenbîr: Tesîra Qehwexaneyên Kurdan ên
Stenbolê li ser Geşedana Neteweperwerîya Kurdî
Coffehouses and Intellectuals: The Impact of Istanbul Kurdish
Coffehouses on the Development of Kurdish Nationalism
Ömer Fırat BAVLÎ 103-122

DOSYA:
EDEBÎYATA SORANÎ DI SEDSALA XX'EM DA

Gotara Lêkolînî / Researc Article

Pêşekî

Doç. Dr. Hemin Omar Ahmad (Edîtorê Dosyayê)..... 125

Gotara Lêkolînî / Researc Article

انعكاس مضامين قلندری در اشعار صافی هیرانی

Analîza Temayên Qelenderî di Helbestên Safî Hîranî de

Jihad Shukri Rasheed127-144

Gotara Lêkolînî / Researc Article

زمان و نەزموونی موختی پینجونی (1881-1952) لەنێو پەهەندی رۆشنبیری

Language and Experience of Mufti Penjweni

(1881-1952) in The Cultural Dimension

Pakhshan Sabir Hamad145-166

Ji Edîtorî

Ji *Nûbihar Akademîyê* merheba!

Em bi hejmara bîst û yekem a kovara *Nûbihar Akademîyê* li pêşberî we akademîsyen û vekolerên hêja ne. *Nûbihar Akademîya* ku deh salên xwe tamam kirine bi vê hejmarê ket sala xwe ya yazdehem. Em bi kêfxweşî dixwazin ragihînin ku kovara *Nûbihar Akademîyê* di vê qonaxa weşana xwe da di qada niwanesazîyê da (îndeksing) gaveke girîng avêtîye û ji alîyê du sazîyên niwanesazîyê yên bawerpêkirî ve qebûl wergirtîye (MLA û EBSCO). *Nûbihar Akademîyê* bi vê serkeftinê di kovargerîya zanistî ya nêvdewletî da pileyeke nû bi dest xistîye û ji bo serkeftinên nû jî berhêvî bûye.

Di vê hejmarê da pênc gotarên di babetên giştî da û du gotarên li ser babeta do-syayê (Edebîyata Soranî di Sedsala XXem da) cih digirin. Ji alîyê qadan ve sê gotar di qada edebîyatê da her çarên mayî jî di qadên ziman, dîrok, antropolojî û sosyolojîyê da ne. Ji alîyê ziman ve çar gotar bi kurdîya kurmancî, yek bi kurdîya soranî, yek bi îngilîzî û yek jî bi farisî ye.

Sûkran Coşkunê, bi gotara xwe ya kurmancî ya bi sernavê “Plansazîya Zimên di Xebatên Enstîtuya Kurdî ya Stenbolê de” beşdarîya vê hejmarê kirîye. Li gor Coşkunê; plansazîya zimên ji bo geşedana zimanekî û bidestxistina standardekê xebateke zerûrî ye. Digel ku kurd kêmara herî mezin a Tirkîyeyê ne jî heta niha li Tirkîyeyê xebata plansazîya zimên tenê ji bo tirkî hatîye meşandin û ji bo kurdî tu gaveke fermî nehatîye avêtin. Ji ber vê yekê jî rewşenbîrên kurd hewl dane ku bi rêya avakirina hin sazîyan vê valahîyê dagirin û prestîja zimanê kurdî bilind bikin. Coşkunê li ser vê esasê şeweya plansazîya zimên ya Enstîtuya Kurdî ya Stenbolê kirîye mijara gotara xwe û li ser vê plansazîyê analîzeke rexneyî kirîye.

Numan Yurtî, bi gotara xwe ya kurmancî ya bi navê “Elîfname di Edebîyata Kurmancî ya Klasîk de” di vê hejmarê da cih girtîye. Elîfname cureyeke helbesta klasîk e ku helbestvan tîpên alfabeya kurdî-erebî esas digire û hizr û hunera xwe bi şewazeke taybetî û balkêş li ser wê ava dike. Yurt, di encama vekolîna xwe da ji nav metnên edebî yên kurmancî şeş elîfname tesbît kirine û li ser wan vekolîneke analîtîk meşandîye. Yurt bi awayekî serkeftî bi me daye xuyakirin ku gelek babetên nihênî yên helbesta kurdî ya klasîk li hêvîyê ne ku ji alîyê vekoleran ve bên aşkerakirin.

Hanifi Taşkın, di gotara xwe ya kurmancî ya bi navê “Mîrektiya Kêsanê” da li ser mîrektîyeke Kurdên Kurmanc a serdema Osmanî ku heta niha nedihat naskirin rawestîyaye. Taşkınê ku di sahayê da tibabek xebat kirine, xwe gihandîye endamên malbata mîrên Kêsanê û derheqê dîroka vê mîrektîyê da zanyarîyên destê yekem wergirtine. Hêjayî gotinê ye ku zanyarîyên bingehîn ên li ser Keleha Sunbanê ya ku navenda vê mîrektîyê ye û di nîveka Bedlîs û Hîzanê da dimîne û yên li ser mizgeft, medrese û dêra wê digel deşîfrasyona nivîstekên wan cara yekem e ku di vê gotarê da tîn weşandin.

Serdar Şengül, di gotara xwe ya Îngilîzî ya bi navê “Literary Education And Wisdom Literature In Madrasa Curriculum”ê da bi çavêkî antropolojîk rola ku medreseyên civakên misilmanan di perwerdeya edebîyatê da lîstine raxistîye pêş çavan û bi taybetî jî ev alîyê medreseyên kurdan ku heta niha nebûye mijara vekolînên akademîk derxistîye pêş. Şengül di vekolîna xwe da gihîştîye wê encamê ku li nav kurdan medrese di heman demê da saziyên perwerdeya edebîyatê bûn, di van medreseyan da metnên edebî bi awayekî zerûrî lê wek beşeke perwerdeya taybetî dihatin xwendin û xwendina van metnên edebî yên îrfanî nasnameyeke mirovnasiyê jî bexşî derçûyên medreseyên kurdan dikir.

Ömer Fırat Bavlı, di gotara xwe ya kurmancî ya bi navê “Qehwexane û Rewşenbîr: Tesîra Qehwexaneyên Kurd Ên Stenbolê Li Ser Geşedana Neteweperwerîya Kurdî” da destnîşan kirîye ku qehwexane ji sedsala XVIem ve li rojhilata navîn mekanên ser-eke yên jiyana civakî bûne û herweha di sedsala XIXem da jî navendên hevgirtinê ên Kurdên Stenbolê û qadên bangeşeyê yên neteweperwerên kurd bûne. Bavlı, di gotara xwe da rola ku van qehwexaneyan di geşedana nasnameya neteweyî û di jiyana rewşenbîrî ya Kurdên Stenbola wê serdemê da lîstine bi awayekî berfireh analîz kirîye.

Cihad Shukrî Rasheed gotara xwe ya bi farsî ya bi navê “În’îkasê Mezamînê Qelenderî der Eş’arê Safî Hîranî” û **Pakhshan Sabir Hamad** jî gotara xwe ya bi kurdîya soranî ya bi navê “Ziman û Ezmûnî Muftî Pênciwanî le Nêw Rehendî Roşinbîrî da” di çarçoveya dosyaya vê hejmarê da (Edebîyata Soranî di Sedsala XXem da) amade kirine. Serperîştê dosyayê **Doç. Dr. Hemin Omar Ahmad** di pêşekîya dosyayê da li ser van gotaran zanyarîyên pêdivî pêşkêş kirine.

Dosyaya hejmara bê ya *Nûbihar Akademîyê* (hejmara bîst û duyem) dê li ser babetê “Medreseyên Kurdan” be û edîtorîya dosyayê dê ji alîyê Abdurrahman Adak û Şehmus Kurtî ve bê kirin. Bi hêvîya ku em bi naverokeke dewlemend û babetên girîng li pêşberî we vekoler û akademîsyenên hêja bin.

Bimînin di nav xêr û xweşîyê da.

Prof. Dr. Abdurrahman Adak
Edîtorê Giştî

Editorial

Greetings from *Nûbihar Akademî*!

We are coming up before you esteemed researchers and academics with the 21st issue of *Nûbihar Akademî*. *Nûbihar Akademî*, which has completed its ten years and entered its eleventh year with this issue. We would like to announce that *Nûbihar Akademî* has taken an important step in the field of indexing at this stage of its publication and has been accepted by two trusted indexing organizations (i.e. MLA and EBSCO). *Nûbihar Akademî* has achieved a new degree in international scientific journalism with this success and has been hopeful for new achievements.

This issue features five articles on general topics and two articles on the subject of the file (Sorani Literature in the XX. Century). In terms of the fields, three articles are in the field of literature and the other four are in the fields of language, history, anthropology and sociology. In terms of language, four articles are in Kurmanji Kurdish, one in Sorani Kurdish, one in English and one in Persian.

Şükran Coşkun has contributed to this number with a Kurmanji article entitled “Language Planning in The Work of the Kurdish Institute of İstanbul”. According to Coşkun, language planning is a necessary task for developing a language and achieving a standard. Although the Kurds are the largest minority in Türkiye, language planning has been carried out only for Turkish language and no official steps have been taken for the Kurdish language. That is why Kurdish intellectuals have tried to fill this gap by building some institutions and raising the prestige of the Kurdish language. On this basis, Coşkun has discussed the language planning style of the Kurdish Institute of İstanbul and has made a critical analysis of this plan.

Numan Yurt is included in this issue in his Kurmanji article “Alifname in Classical Kurmanji Literature”. Alifname is a type of classical poetry on which the poet is based on the letters of the Kurdish-Arabic alphabet and builds his thoughts and art in a special and interesting way. Yurt has identified six Alifnames from Kurmanji literary texts as a result of his investigation and conducted an analytical investigation on them. Yurt has successfully stated to us that many of the secret topics of classical Kurdish poetry are expected to be revealed by investigators.

Hanifi Taskin, in his Kurmanji article “The Emirate of Kesan”, focused on an Ottoman-era Kurmanji Kurdish heritage that was not yet known. Taşkın, who has worked on the field, has reached out to members of the Family of The Princes of Kesan and has received first-hand information about the history of this emirate. It is worth mentioning that the basic information about the Sunban Fortress, which is the center of this heritage and is located in the middle of Bitlis and Hizan, and those on its mosque, madrasa and church, along with the deciphering of their writings, has been published in this article for the first time.

In his English article “Literature Education and Wisdom Literature in Madrasa Curriculum”, **Serdar Şengül** has anthropologically highlighted the role that Muslim community schools have played in literary education, and in particular has highlighted this side of Kurdish schools, which has not yet been the subject of academic research. In his research, Şengül has concluded that among the Kurds, madrasas were also literary education institutions, in these schools literary texts were read in a special education way, and the reading of these literary texts of wisdom also gave a sociological identity to the graduates of Kurdish schools.

In his Kurmanji article entitled “Coffeehouses and Intellectuals: The Impact of Istanbul Kurdish Coffeehouses on the Development of Kurdish Nationalism” **Ömer Firat Bavli** stated that coffee shops have been the main places of social life in the Middle East since the XVI. century, as well as were the solidarity centers of the Kurds of Istanbul and the call areas of Kurdish nationalists in the 19th century. In his article, Bavli extensively analyzed the role these coffeehouses played in the development of national identity and in the intellectual life of the Istanbul Kurds of that time.

Jihad Shukri Rasheed with his Persian article entitled “An Analysis of Qalandari Themes in Safi Hirani’s Poems” and **Pakhshan Sabir Hamad** with her Sorani Kurdish article “Language and Experience of Mufti Penjweni (1881-1952) in The Cultural Dimension” feature as part of special file (Sorani Literature in the X. Century) of this issue. File Editor Assoc. Prof. Dr. Hamin Omar Ahmad has provided the necessary information on these articles in the file presentation.

The file for the next issue of Nûbihar Akademî (issue 22) will be on “Kurdish Madrasas” and will be edited by Abdurrahman Adak and Şehmus Kurt. Hoping that we will appear before you valuable researchers and academics with a rich content and important topics.

Best wishes.

Prof. Dr. Abdurrahman Adak
Editor-in-Chief

